

Utjecaj nogometa na englesku kulturu i gospodarstvo

Ivić, Luka

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:158232>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ
KULTURALNI MENADŽMENT

LUKA IVIĆ

**UTJECAJ NOGOMETA NA ENGLESKU
KULTURU I GOSPODARSTVO**

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

dr. sc. Darija Kuharić, v. pred.

KOMENTOR:

doc. dr. sc. Hrvoje Mesić

Osijek, 2021.

SAŽETAK

Nogomet, sport koji je zastupljen po cijelome svijetu, među svim naraštajima i na svim kontinentima – drugim riječima globalni sportski fenomen postao je razvojem tehnologije jedan od najvećih financijskih izvora. Najveći utjecaj nogomet upravo ima u zemlji koja ga je izmislila i popularizirala. Naime, Ujedinjeno Kraljevstvo je najbolje iskoristilo njegov potencijal i razvoj tehnologije. Engleska, jedna od četiri države Ujedinjenog Kraljevstva koja broji preko 40.000 registriranih klubova i 57 službenih liga, redovito puni svoje klupske stadione diljem zemlje, unatoč sve većim cijenama ulaznica koje su rezultat komercijalizacije nogometa. Niti crna strana nogometa – huliganizam koji je u Engleskoj bio najizraženiji 80-ih godina – nije uspio uništiti njegove iskonske vrijednosti zahvaljujući pravovremenim i učinkovitim reakcijama vlasti. Njegov je negativan utjecaj na najvažniju sporednu stvar na svijetu sveden na minimum.

Novac je sveprisutan u nogometu: prava u imenovanju stadiona, televizijski prijenosi, sponzorstva te komercijalni prihodi. Iako su zbog pandemije uzrokovane virusom Covid-19 engleski klubovi osjetili znatne gubitke, njihova veličina i potpora navijača osigurala je brz financijski oporavak. Vrijednost “nogometnog turizma” neprocjenjiva je za englesko gospodarstvo i kulturu.

Ključne riječi: nogomet, Engleska, financije, gospodarstvo, kultura

ABSTRACT

Football, a sport that is represented all over the world, among all generations and present on all continents - in other words, a global sports phenomenon that has become one of the largest financial sources with the development of technology. Football has the greatest impact in the country that invented and popularized it. Namely, the United Kingdom has made the best use of its potential and the development of technology. England, one of four countries in the United Kingdom, with over 40,000 registered clubs and 57 official football leagues, regularly fills its club stadiums across the country, despite rising ticket prices which are the result of commercialization of football. Not even the dark side of football - hooliganism, which was most pronounced in England in the 1980s - has managed to destroy its original values thanks to the timely and effective reactions of the authorities. Its negative impact on the most important secondary thing in the world has been minimized.

Money is present everywhere in football: stadium naming rights, television broadcasts, sponsorships, and commercial revenues. Although English clubs felt significant losses due to the pandemic caused by the Covid-19 virus, their size and the support of the fans ensured a quick financial recovery. The value of “football tourism” has been invaluable to the English economy and culture.

Keywords: football, England, finance, economy, culture

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Luka Ivić potvrđujem da je moj završni rad pod naslovom „Utjecaj nogometa na englesku kulturu i gospodarstvo“ te mentorstvom dr. sc. Darije Kuharić, v. pred. i doc. dr. sc. Hrvoja Mesića rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, _____

Potpis

SADRŽAJ

SAŽETAK

ABSTRACT

1. UVOD	1
2. NOGOMETNA KULTURA UJEDINJENOG KRALJEVSTVA	2
3. POVIJESNI PREGLED ENGLESKOG NOGOMETA	4
4. ENGLESKI NAVIJAČI I HULIGANIZAM	6
5. ENGLESKA NOGOMETNA PIRAMIDA	10
5.1. Premier liga	10
6. NOGOMET U DANAŠNJOJ VELIKOJ BRITANIJ	11
7. FINACIJE U ENGLESKOM NOGOMETU	13
7.1. Imenovanje stadiona	13
7.2. Transferi i pojedinačna sponzorstva	15
7.3. Najbogatiji klubovi Premierlige	16
8. UTJECAJ PREMIERSHIPA NA EKONOMIJU VELIKE BRITANIJE	20
9. TURIZAM I KULTURA	23
10. ZAKLJUČAK	25
11. LITERATURA	26
12. PRILOZI	28

1. UVOD

Nogomet je prisutan u svim aspektima našega života, a procesom globalizacije u Engleskoj je praktički postao zasebna gospodarska grana. Igra krucijalnu ulogu u promicanju sportskog turizma u Engleskoj i ostalim državama Velike Britanije. No, mali je broj onih koji zapravo shvaćaju kolika je njegova važnost s gospodarskog i financijskog aspekta. Upravo je to predmet i cilj ovoga rada: pobliže upoznati utjecaj najpopularnijeg sporta na svijetu na gospodarstvo i kulturu u Engleskoj na primjeru Premiershipa. Neizostavna je i uloga navijača: u radu se analizira i njihov utjecaj te povezanost kulture navijanja i doprinos turizmu, kulturi i gospodarstvu u Engleskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu. Razvojem tehnologije, klubovi su maksimalno iskoristili njezine mogućnosti pa su televizijski prijenosi postali jedni od glavnih izvora prihoda i načina financiranja. Koliko god nogomet ima velik utjecaj na području države, toliko ima i na lokalnima, odnosno, gradskim područjima.

2. NOGOMETNA KULTURA UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

Posljednjih desetljeća razvoj tehnologije donio je velike promjene u svim područjima života. Globalizacija ne utječe samo na ekonomski sustav, već i na kulturu a samim time i na sport. Međutim, ne postoji previše kulturnih pojava koje su globalne u smislu pojavnosti u svakom kutku našega planeta. Nogomet je jedan od onih rijetkih primjera, fenomen kojeg igraju i gledaju mase na svakom od pet kontinenata. Koliko je nogomet ustvari kulturalni gigant, govori činjenica da FIFA ima 208 država članica, a Ujedinjeni narodi 192. Slučaj Ujedinjenog Kraljevstva jedinstven je, jer se ta zemlja može smatrati pioninom uvođenja nogometa za mase. Od svog nastanka, nogomet u Engleskoj ima nemjerljiv utjecaj na društvo, ljude i njihove živote. Nigdje drugdje obožavatelji nisu toliko uključeni, niti postoji ijedna druga država na svijetu u kojoj mnoštvo ljudi tvrde da podržavaju tim ili čiji životi ovise o rasporedu utakmica njihovih momčadi. (Dóczy i Tóth, 2009)

Ujedinjeno Kraljevstvo otočna je država koja se smjestila uz sjeverozapadnu obalu kontinentalne Europe. Ujedinjeno kraljevstvo čine Engleska (ujedno i najveća država), Wales, Škotska te Sjeverna Irska. Sam naziv Velika Britanija, ponekad se koristi za označavanje Ujedinjenog Kraljevstva. Glavni grad je London, koji je među vodećim svjetskim trgovačkim, financijskim i kulturnim središtima. Također su tu i ostali veliki gradovi poput Birminghama, Liverpoola i Manchestera u Engleskoj, Belfast i Londonderry u Sjevernoj Irskoj, Edinburgh i Glasgow u Škotskoj te Swansea i Cardiff u Walesu. (Službena stranica Britannica, pristupljeno 19.8.2021.)

Sheffield, grad smješten na sjeveru središnje Engleske mjesto je gdje je osnovan prvi nogometni klub, Sheffield F.C. nadimka "*The Club*" ili jednostavno, *Klub*. Nakon toga uslijedilo je osnivanje Nogometnog saveza 1863. koji je uspostavio pravila moderne igre. Prva međunarodna utakmica odigrana je u Engleskoj 5. ožujka 1870. godine, kada je Engleska ugostila Škotsku. Bila je to prva od pet utakmica između te dvije reprezentacije od 1870. do 1872. FIFA tu prvotnu utakmicu ne priznaje kao službenu međunarodnu utakmicu jer su neki od škotskih igrača zapravo bili iz Londona. Prva službena međunarodna utakmica održana je u Glasgowu 30. studenoga 1872. godine, a utakmicu, nažalost bez golova, pratilo je oko 4000 gledatelja. (Službena stranica Great British Mag, pristupljeno 19.8.2021.)

Slika 1. Nogometna momčad kluba Sheffield F.C. 1890.

Izvor: <https://www.theguardian.com/artanddesign/picture/2013/oct/24/photography>

Engleska danas broji preko 40.000 registriranih nogometnih klubova, gotovo dvostruko više od Brazila. Većina najpoznatijih imena kao što su Chelsea, Liverpool ili Manchester United su u elitnom rangu, Premier ligi (izvorno *The Football League*), a te klubove prate vojske navijača diljem svijeta. (Službena stranica Great British Mag, pristupljeno 19.8.2021.)

Kultura britanskog nogometa se već dugi niz godina smatra fenomenom te se zapravo postavlja pitanje zašto je nogometna kultura u Britaniji toliko drugačija od ostalih? Mnogi smatraju da je to povezano s navijačima, dok to drugi vide kao šire pitanje povezano s poviješću samog Ujedinjenog Kraljevstva. Ako u subotu popodne odete na bilo koju utakmicu Premier lige, vidjet ćete rivalstvo među navijačima, a to će se očitovati u onome što drugi mogu smatrati uvredljivim, ali u stvarnosti, skandiranje i pjevanje između navijača ono je što nogometne utakmice u Ujedinjenom Kraljevstvu čini tako jedinstvenim. Ovo je normalna pojava u Britaniji. Kada je riječ o lokalnim rivalstvima, gdje je ulog puno veći, a navijači daleko vatreniji. (Službena stranica The Turf, pristupljeno 20.8.2021.)

“Zaljubio sam se u nogomet onako kako ću se kasnije zaljubljujivati u žene: nenadano, neobjašnjivo, nepromišljeno, ni ne pomislivši na boli ili poremećaje koje će on sa sobom donijeti.” (Hornby, 2001: 15)

Bez obzira koji je dan, nogometni stadioni su krcati. Kafići neprestano prikazuju vijesti vezane za nogomet. Nogomet dominira sportskim novinama, bez obzira jesu li utakmice igrane tog dana ili ne. Timovi igraju na tjednoj bazi, ponekad dva ili tri puta tjedno, a navijači strastveno prate svaku utakmicu. Ako nekoga pitate za koga navija, uvijek ćete dobiti odgovor. Svatko obično prati tim koji mu je “usađen” od rođenja, jer se generacijski u obiteljima navija za taj klub.

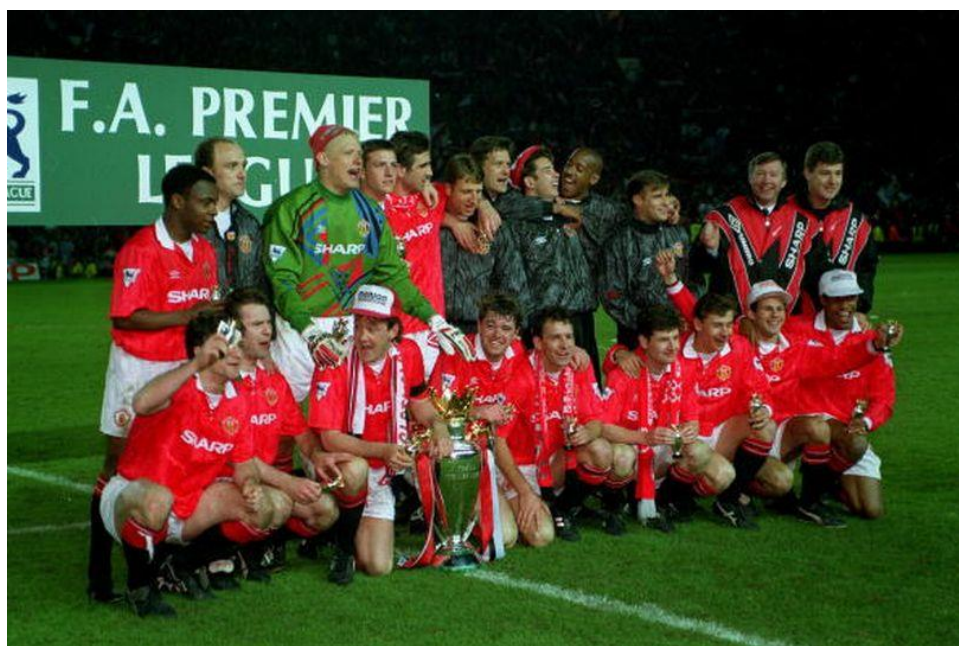
Važnost nogometa u Engleskoj mogla bi se savršeno opisati izjavom legendarnog Billa Shanklyja, bivšeg menadžera Liverpoola “Neki ljudi smatraju da je nogomet pitanje života i smrti, jako sam razočaran takvim stavom. Mogu vas uvjeriti da je nogomet mnogo važniji od toga.”

3. POVIJESNI PREGLED ENGLESKOG NOGOMETA

Prije formiranja nogometne lige timovi bi igrali svoje utakmice redovito zanemarujući pravila Nogometnog saveza. 1885. godine Nogometni savez je pod pritiskom popustio i službeno dopustio da igra postane profesionalna. Ovo se pokazalo kao prekretnica za igru, na više načina. Tamo gdje su ranije stvari bile pomalo neorganizirane, sada je pretvorilo u apsolutni kaos. Predsjednici su, shvativši da bi igranjem utakmica mogli povećati klupski prihod, počeli organizirati utakmice Kupa do međuoblasnih utakmica pa do običnih, prijateljskih utakmica. Ukratko, utakmice su se igrale cijelo vrijeme. 1888. godine William McGregor, direktor Aston Ville, odlučio je provjeriti postoji li interes za ideju da se postupci formaliziraju. Uoči finala FA kupa, organizirao je sastanak klubova sa sjevera i središnjeg dijela Engleske. Odlučili su se idućeg mjeseca ponovno sastati u Manchesteru. Na tom naknadnom sastanku donesena je odluka o organiziranom nogometnom prvenstvu nazvanom Nogometna liga. Prvi klubovi koji su sudjelovali u ovoj nogometnoj ligi bili su Burnley, Aston Villa, Stoke (preteča današnjeg Stoke Cityja), Blackburn Rovers, Preston North End, Accrington, Everton, Bolton Wanderers, Notts County, Derby County, West Bromwich Albion i Wolverhampton Wanderers. Od tih ekipa samo Accrington danas više ne postoji. (Službena stranica Football Stadiums, pristupljeno 21.08.2021.)

Iako je u narednim godinama došlo do brojnih promjena nogometne lige, ona je uspjela održati svoj format. Novododane divizije i uspostavljeni sustavi prijelaza u viši, odnosno niži rang učinile

su natjecanje zanimljivijim i konkurentnijim. 20. veljače 1992. došlo je do značajne promjene u sustavu. Prvoligaške ekipe odlučile su se odvojiti od nogometne lige kako bi iskoristile sve unosniji svijet prava televizijskog prikazivanja. Ta se odluka poklopila s brojnim događajima, uključujući ukidanje zabrane sudjelovanja engleskih klubova u europskim natjecanjima, koja je bila na snazi od katastrofe na Heyselu, kao i preporuke Taylorovog izvješća o katastrofi u Hillsboroughu da uvedu sva sjedeća mjesta na stadionima. Sporazum o načinu rada Premierlige postignut je i potpisan 17. srpnja 1991. Zvao se Sporazum članova osnivača i svi vrhunski klubovi bili su uključeni u taj proces. Glavno obilježje nove lige bila je komercijalna neovisnost od nogometne lige; značajna klauzula pri pregovorima o vlastitim ugovorima o emitiranju. Klubovi najvišeg ranga masovno su napustili Nogometnu ligu, a novi format nastao je 27. svibnja 1992. Prva sezona trajala je od 1992. do 1993. i uključivala je 22 momčadi. Zbog brojnih promjena koje se uslijedile, trenutno se igra s 20 momčadi. Mnogi navijači engleskih klubova koji nisu članovi Premier Lige gledaju na nju kao umjetnog komercijalnog giganta koji ne predstavlja onaj „pravi“ nogomet. No, bez obzira na to, to je najgledanija i najunosnija liga na svijetu. (Službena stranica Football Stadiums, pristupljeno 21.08.2021.)

Slika 2. Prvaci inauguralne sezone Premier lige 1992-93, Manchester United

Izvor: <https://www.manchestereveningnews.co.uk/sport/football/football-news/man-utd-news-premier-league-18228722>

Nogometna vremenska linija

- 1409. - Prva dokumentirana upotreba riječi 'nogomet' u Engleskoj
- 1581 - Prvi nogomet igrao se u engleskim školama
- 1848. - Uspostavljena pravila Cambridgea
- 1857 - Sheffielddova pravila
- 1863. - Osnivanje Nogometnog saveza
- 1870. - Odigrana prva međunarodna utakmica
- 1871. - Osnovan FA kup
- 1877. - Ratificirani zakoni igre
- 1888 – Osnutak Nogometne lige
- 1904. - Osnovana FIFA
- 1930. - Prvo svjetsko prvenstvo
- 1954. - Osnovana UEFA
- 1960. - Prvo europsko prvenstvo (nazvano Kup europskih nacija)
- 1985. - Katastrofa na stadionu Heysel, engleski klubovi dobivaju zabranu igranja u Europi
- 1989. - Katastrofa u Hillsboroughu, uvedeno obavezno sjedenje na engleskim stadionima.
- 1992. - Osnovana Premier liga
- 2012 – Tehnologija gol-linije prvi put korištena (Službena stranica Football Stadiums, pristupljeno 21.8.2021.)

4. ENGLESKI NAVIJAČI I HULIGANIZAM

Huliganizam je izraz koji se široko koristi za opisivanje agresivnog i često nasilničkog ponašanja koje čine gledatelji na sportskim događajima. U Velikoj Britaniji huliganizam se gotovo isključivo odnosi na nogomet.

Iako je nasilno ponašanje prisutno među nogometnim navijačima još od same pojave sporta, tek se 1960-ih počela davati važnost ovom problemu. Osamdesetih godina prošlog stoljeća huliganizam je ostavio neizbrisiv trag na Englesku i od tada je blisko povezan s engleskim navijačima. Za to je “zaslužan” niz navijačkih izgređa u zemlji i inozemstvu koji su rezultirali brojnim tragedijama. Najveći problemi engleskog huliganizma povezani su s međunarodnim

utakmicama. Iako Engleska dugi niz godina ima jednu od najgorih međunarodnih reputacija kada je u pitanju huliganstvo, druge zemlje su također suočene s tim teškim problemom. Postoje, naime, skupine navijača koje se razlikuju po obilježjima, uvjerenjima i interesima, sklone su nasilničkom ponašanju, a neke povezane s ekstremno desničarskim organizacijama. Međutim, druge skupine nemaju veze s politikom i jednostavno vole sudjelovati u sukobima s drugim skupinama i policijom. Izraz „huligan“ (engl. hooligan) ima nepoznato porijeklo, ali opće je poznato da se počeo pojavljivati u policijskim izvještajima 1898. u vezi s nasilnim uličnim bandama. Sociologija je istaknula podrijetlo nogometa u radničkoj klasi kao faktor koji ga razlikuje od većine današnjih sportova i koji pridonosi povezivanju s agresivnim i nasilnim ponašanjem. (Službena stranica Politics, pristupljeno 25.8.2021.)

Razlog nasilnog ponašanja engleskih navijača u osamdesetim godinama prošlog stoljeća nije samo povezan s rivalstvom i međusobnom mržnjom različitih navijačkih skupina. Ono seže puno dublje: do socijalnih problema koji su tresli englesko društvo i gospodarske krize koja je pogodila Veliku Britaniju.

Britanska ekonomska kriza 1970-ih i 1980-ih dodatno je pogoršala društvenu situaciju i omogućila navijačima da nasiljem izraze svoje negodovanje prema situaciji. Dolazak na vlast premijerke Margaret Thatcher koja je uvela restriktivnu politiku, privatizaciju i podržala razvoj ekonomskog liberalizma, dodatno je povećala napetosti. Porastom nezaposlenosti i inflacije, odluka da se uvede politika stroge štednje i ekonomije slobodnog tržišta koja znatno pogađa radničku klasu, ubrzava napredovanje huliganizma. Nogomet je postao idealan način izražavanja nezadovoljstva mladeži. Neke skupine su huliganstvo shvaćale kao način života i bijeg iz svakodnevnog beznađa. Heyselska tragedija 1985. godine promijenila je navijačku subkulturnu scenu, UEFA je kaznila engleske klubove trogodišnjom zabranom igranja u njenim natjecanjima. Margaret Thatcher odlučila je stati huliganstvu na kraj, uvedene su ogromne kazne za nered, od financijskih do zatvorskih. To sve je utjecalo na popularnost nogometa u Engleskoj, stadioni su bili prazniji no ikad, a mediji su ih prikazivali kao mjesta gdje vlada nasilje. (Kasalo-Banić, 2016)

Slika 3. Sukob navijača Liverpoola i policije na Heyselu

Izvor: <https://www.gq-magazine.co.uk/article/heysel-stadium-disaster-30-anniversary>

Nakon tragedije na Hillsboroughu koja se dogodila 1989. godine donesena je odluka o obaveznome sjedenju. Ta odluka podijelila je tadašnje navijače. Jedni su je prihvatili raširenih ruku, dok su drugi negodovali. Hornby u svome djelu savršeno opisuje tu situaciju. “Problemi su višestruki. Sigurnosne preinake na stadionima bit će skupe, a mnogi klubovi nemaju dovoljno novca (...) Navijači se brinu da će kraj kulture stajanja značiti i kraj buke i atmosfere i svega onog zbog čega je nogomet vrijedan pamćenja. (...) Kapaciteti svih stadiona bit će smanjeni, neki do broja koji je niži od njihove trenutačne posjete. A neki klubovi će se morati i potpuno ukinuti.” (Hornby, 2001: 196-197)

Iako su brojni zakoni o redu uspjeli drastično smanjiti navijačke izgrede, huliganizam i danas predstavlja problem. U nogometnoj sezoni 2019-20. izdan je 1.771 nalog kojim se zabranjuje odlazak na stadion pojedincima, što je porast od gotovo petine u odnosu na godinu prije. Ukupno je bilo 1.381 uhićenja povezanih s nogometom. Također se optužuje i medije za doprinošenje

nogometnom nasilju. Studije su pokazale da jezik koji mediji koriste pri izvještavanju, pojačava agresivnu percepciju sporta i otvara put konfrontacijama. Naslov dnevnog lista Daily Mirror “Achtung! Predajte se!”, tiskanog uoči utakmice Engleske s Njemačkom u lipnju 1996.godine, bio je posebno izložen snažnoj kritici u tom pogledu. (Službena stranica Politics, pristupljeno 25.8.2021.)

Jedan od najznačajnijih čimbenika u smanjenju problema huliganizma je zapravo tihi nestanak radničke klase sa stadiona u Engleskoj. Osnivanje Premier lige i komercijalizacija sporta uzrokovala je veliki skok u cijenama ulaznica, što je značilo da si samo viša klasa može priuštiti odlazak vikendima na stadione.

Slika 4. Naslovnica Daily Mirrora uoči utakmice Engleske i Njemačke u lipnju 1996

Izvor: <https://brokenbottleboy.substack.com/p/the-great-shitscape-25-years-after>

5. ENGLESKA NOGOMETNA PIRAMIDA

Sustav engleske nogometne lige, poznat i kao nogometna piramida, niz je međusobno povezanih liga za nogometne klubove u Engleskoj, Walesu, Guernseyju, Jerseyju i na Otoku Man. Piramida ima hijerarhijski format u kojem timovi s najboljim učinkom (divizije 2-10) prolaze kroz promociju u ligu više razine. Timovi s najlošijim učinkom suočeni su s ispadanjem u ligu niže razine (sve divizije). Sustav prijelaza iz nižeg u viši rang i obrnuto temelji se na rezultatima tijekom sezone. On omogućuje čak i najmanjim klubovima u zemlji da se teoretski mogu popeti do prve lige u sustavu. Do 2021. godine registrirano je ukupno 140 pojedinačnih liga, (Službena stranica How They Play, pristupljeno 22.8.2021.)

Slika 5. Prikaz prvih 10 divizija u ligaškom nogometnom sustavu Engleske.

Izvor: <https://howtheyplay.com/team-sports/English-Footballs-Pyramids-Promotion-Relegation-how-deep-does-it-go>

5.1. Premier liga

Engleska Premier liga danas je najviši rang u sustavu engleske nogometne lige. U svojoj uvodnoj sezoni 1992. nastupila su 22 kluba u ligi. U sezoni 1995.-1996. Liga je promijenila strukturu na 20 momčadi. Od osnutka Premier lige format ispadanja funkcionira na način da tri najlošije plasirane ekipe ispada u drugu ligu. Četiri najbolje momčadi lige automatski se kvalificiraju u

UEFA-inu Ligu prvaka, dok momčadi koje su zauzele peto i šesto mjesto igraju u UEFA-inoj Europskoj ligi. Od 2021. sedmoplasirana momčad igra u UEFA-inoj Konferencijskoj ligi. Sudionici Premier lige automatski se natječu u kup utakmicama kao što su Liga kup (treće kolo nadalje) i FA kup (treće kolo nadalje). Prvi je kup turnir za timove u divizijama 1-4, a drugi kup turnir za timove u cijelom Ujedinjenom Kraljevstvu. (Službena stranica How They Play, pristupljeno 22.8.2021.)

6. NOGOMET U DANAŠNJOJ VELIKOJ BRITANIJ

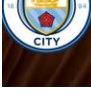
Nogomet u Velikoj Britaniji odigrava se posebno u svakoj od četiri zemlje: Engleskoj, Škotskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj. U Engleskoj se nogomet smatra nacionalnim sportom i njime upravlja Nogometni savez, koji je u 2019. godini ostvario prihod od približno 468 milijuna britanskih funti, uglavnom putem televizijskih prava, sponzorstva i licenciranja. Sam sport je doživio blagi pad u popularnosti, što se odrazilo na broj ljudi koji igraju nogomet u Engleskoj, kao i na udio odraslih koji su igrali nogomet u Škotskoj posljednjih godina. No, nogomet je i dalje najpopularniji sport među školarcima u Walesu i Engleskoj. Na profesionalnoj razini, nogomet u Ujedinjenom Kraljevstvu strukturiran je u nekoliko liga od kojih je engleska Premijer liga vodeća nogometna liga ne samo u smislu vrijednosti medijskih prava u Europi, već ima i najveći prihod i vrijednost robne marke nogometnih liga u svijetu. Prosječna posjećenost utakmica Premier lige proteklih godina bila je oko 29.821 gledatelja, nakon čega je prosječna posjećenost prvenstva u nogometnoj ligi druga najveća nogometna liga u Ujedinjenom Kraljevstvu s 14.949 posjetitelja. (Službena stranica Statista, pristupljeno 22.8.2021.)

Nogometne sezone u Ujedinjenom kraljevstvu počinju sredinom kolovoza i traju do sredine svibnja.¹ Ukoliko je godina reprezentativnog prvenstva koje se igra tijekom ljeta, igrači koji sudjeluju u završnicama određenih natjecanja (Europski kupovi i FA kup), obično se kasnije pridružuju svojim reprezentativnim kolegama i započinju svoju sezonu tjedan ili dva kasnije od onih igrača koji su imali slobodno ljeto.

¹ Sezona 2020-21 trebala je započeti 8. kolovoza, no to je odgođeno do 12. rujna kao posljedica odgode zaključenja prethodne sezone zbog pandemije COVID-19.

Uz ligaške utakmice, igra se i velik broj domaćih kupova. Klubovi Premiershipa sudjeluju u dva kupa: EFL i FA kup koji je ujedno i najstarije nacionalno nogometno natjecanje koje datira iz 1871. godine.

Većina utakmica igra se vikendom, ali neke se igraju ponedjeljkom ili čak srijedom ako na rasporedu nema europskih natjecanja. Prosječna ulaznica za utakmicu Premier lige košta oko 45 funti, dok su sezonske karte mnogo skuplje i koštaju između 300 i 900 funti. Ove visoke cijene ne predstavljaju problem za ljubitelje nogometa, jer svi klubovi Premiershipa rasprodaju svoje ulaznice na domaćim utakmica. U ostalim dijelovima Velike Britanije ulaznice nisu toliko skupe kao u Engleskoj jer utakmice nisu toliko konkurentne, ali su stadioni većinom rasprodani. Kako je britanski nogomet kroz godine rastao, mnogi bogati sponzori i TV tvrtke uložili su mnogo novca i omogućili vrhunskim engleskim klubovima da se natječu s drugim bogatim europskim velikanima za najbolje strane igrače. To je u prošlosti predstavljalo problem, jer su se mogli osloniti samo na domaće igrače. (Lukavečki, 2020)

SEASON TICKET PRICES		
PREMIER LEAGUE 2021-22		
	Arsenal	£891
	Tottenham	£807
	Liverpool	£685
	Chelsea	£595
	Wolves	£549
	Brighton	£545
	Man Utd	£532
	Norwich	£499
	Watford	£496
	Crystal Palace	£435
	Everton	£420
	Brentford	£419
	Newcastle	£417
	Southampton	£399
	Burnley	£390
	Aston Villa	£370
	Leicester	£365
	Leeds	£349
	Man City	£325
	West Ham	£320

Slika 6. Cijene klupskih sezonskih karata iz Premier lige, sezona 2021-22

Izvor: <https://www.thesun.co.uk/sport/football/15826950/premier-league-season-ticket-prices-revealed-arsenal/>

7. FINACIJE U ENGLSKOM NOGOMETU

Priča o cijenama nogometnih ulaznica dovodi nas do poglavlja u kojemu se analiziraju financije u engleskom nogometu. Željeli to ili ne, novac igra važnu ulogu u svakome području u našim životima, pa tako i u nogometu. Iako je novac uključen u gotovo sve aspekte igre, postoji nekoliko specifičnih područja na koja je utjecaj posebno jak: u pravima imenovanja stadiona, sponzorskim ugovorima za dres te naknadama za prijenos i sponzorstvu igrača.

20. veljače 1992. klubovi prvoligaši engleske nogometne lige dali su ostavke, a u svibnju iste godine osnovali su Premier ligu. Glavni motiv spajanja bio je iskoristiti unosne televizijske poslove koje je obećala Sky televizija. Godine 1992. Sky TV je za 5 godina televizijskih prava u Premier ligi platio 191 milijun funti, a 2007. Sky i Setanta za 5 godina prava platili su 1,7 milijardi funti. No, televizijski poslovi bili su tek početak; 2001. godine Barclaycard je za pravo na naziv lige platio 48 milijuna funti, a 2007. obnovili su ugovor za 65,8 milijuna funti. (Službena stranica Duke University, pristupljeno 22.8.2021.)

7.1. Imenovanje stadiona

Povijesno gledano, stadioni u Engleskoj dobili su ime po četvrti u kojoj su izgrađeni. Old Trafford, Elland Road, Stamford Bridge i dr. nemaju korporacijski naziv. Kako je novac preuzeo glavnu ulogu u Premier ligi, prava na imenovanje stadiona postala su jedan od načina na koji klubovi mogu steći još veća bogatstva. Godine 2004. Arsenal je potpisao ugovor s tvrtkom Emirates Airline za imenovanje njihovog novog stadiona u Emirates Stadium. Emirates Airline platio je klubu 100 milijuna funti za 15 godina prava na ime stadiona i 8 godina za dres. Arsenal je, naravno, bio oduševljen dogovorom, tvrdeći da je "kombinirana vrijednost oba elementa sponzorstva daleko najveći posao ikada postignut u engleskom nogometu." (Službena stranica Duke University, pristupljeno 22.8.2021.)

Puno toga se promijenilo u nogometu, klubovi su postali moderne tvrtke, a stadioni komercijalno lice poslovanja. Televizijski prijenosi omogućili su oglasni prostor svakom poslu koji želi ostvariti

značajnu dobit. Svi moderni američki sportovi zarađuju nezamislivo velike količine novca za vrijeme oglašavanja tijekom mnoštva komercijalnih pauza tijekom igre. U nogometu nema previše vremena za postavljanje TV reklame (samo poluvrijeme pruža priliku za stvarne reklame u igri). Zbog kontinuiranog tijeka same igre, pronašlo se učinkovitije mjesto za oglašavanje. Riječ je o – dresu igrača. (Službena stranica Duke University, pristupljeno 22.8.2021.)

Najupadljiviji oblik oglašavanja u nogometu je oglašavanje na nogometnim dresovima. Firme koje nemaju veze s nogometom plaćaju ogromne svote novca klubovima kako bi njihovo ime pronašlo mjesto na dresu. Navijači koji kupuju dresove, kako bi podržali svoju momčad, ujedno podržavaju i pomažu pri oglašavanju sponzora. Igrači su postali hodajuće reklame koje kada god kroče na teren, svojom opremom promoviraju određeni brend. Uzmimo za primjer ovogodišnje finale Lige prvaka. Milijuni gledatelja proveli su 90 minuta gledajući u velike natpise Etihad Airways i broj tri koje predstavlja britansku telekomunikacijsku firmu Three. Klubovi samo od prodaje dresova zarađuju milijune funti, što objašnjava zašto svake sezone izbacuju u prodaju nove dizajne dresova i to po tri ili četiri vrste. Nekada je bilo dovoljno koristiti samo domaći i gostujući dres, no sada postoje i posebni dresovi za europska natjecanja te čak i dresovi napravljeni isključivo za određeni događaj.

Slika 7. Duel Kaia Havertza (lijevo) i Ilkaya Gündoğana (desno) u ovogodišnjem finalu Lige Prvaka

Izvor: <https://dknation.draftkings.com/2021/5/29/22460028/champions-league-winner-2021-chelsea-vs-manchester-city-score-stats-kai-havertz-christian-pulisic>

7.2. Transferi i pojedinačna sponzorstva

U kolovozu ove godine, Manchester City, koji je već bio poznat po tome što dugi niz godina izdvaja velike svote novca na kupovinu igrača, potrošio je rekordnih 100 milijuna funti na englesku zvijezdu Jacka Grealisha, što ga čini najskupljim transferom u povijesti engleskog nogometa. Samo nekoliko dana kasnije, prvak Europe, Chelsea, potrošio je 97 milijuna funti na transfer Romelua Lukakua iz talijanskog Intera.

Slika 8. Jack Grealish

Izvor: <https://www.bbc.com/sport/football/57818660>

Ovo je prilično impresivan skok u odnosu na prvu troznamenkastu odštetu za transfer 1893. godine, kada je škotski napadač Willie Groves prešao iz West Bromwich Albiona u Aston Villu za 100 funti. Te brojke dovoljno pokazuju koliko se nogomet promijenio od njegovih prvih dana. Mnogi su igrači stekli status superzvijezdi i njihova igračka sposobnost nije jedino bogatstvo koje mogu ponuditi timu. Neki su igrači toliko poznati i toliko prepoznatljivi da je samo njihovo prisustvo u timu dovoljno da privuče navijače na stadion i zaradi novac za momčad. (Službena stranica Duke University, pristupljeno 22.8.2021.)

Uzmimo za primjer vjerojatno najboljeg igrača svih vremena Lionela Messija. Njegov ovoljetni transfer u Paris Saint-Germain je imao toliki učinak da je PSG na svojoj službenoj Instagram stranici u samo jednome danu prikupio novih 3 milijuna pratitelja, a u samo 7 minuta, prodano je preko 150 000 dresova s Messijevim imenom, što znači da je klub zaradio procijenjenih 23,7 milijuna eura isključivo na online prodaju. (Službena stranica SportBible, pristupljeno 22.8.2021.)

Slika 9. Navijači ispred trgovine Paris Saint-Germaina

Izvor: <https://newsrnd.com/sports/2021-08-11-messi-at-psg--hundreds-of-fans-line-up-on-the-champs-elys%C3%A9s-to-afford-the-star-s-jersey.H1snu-bgY.html>

“Brojni su nogometaši kluba kao pojedinci ugovorom vezani uz određenog proizvođača dresova. Za primjer se može izdvojiti nogometaš Chelseaja, Španjolac Pedro Rodriguez, koji je u objavi na Instagramu pokazao svoje nove Nike kopačke uz što je iznad fotografije naznačeno: „Plaćeno partnerstvo sa sponzorom Nike Football“. Riječ je o jasnoj, direktnoj promidžbi Nikeovog proizvoda, a nogometašu nije dozvoljeno objaviti fotografiju u opremi drugog proizvođača, niti smije biti viđen tijekom dana u npr. Adidas opremi ili sl. Tako su mnogi nogometaši na Instagram profilima u opisu naznačili kako su oni “njihovi” sportaši. Chelseajevi Pedro, Mason Mount i Tammy Abraham u opisu profila sadržavaju rečenicu „Nike athlete“.” (Ivić, 2019: 32)

7.3. Najbogatiji klubovi Premierlige

Svake godine tvrtka Deloitte objavljuje svoju Nogometnu ligu novca koja dokumentira nevjerojatan prihod najbogatijih nogometnih klubova na planeti. Kako značajan broj klubova dolazi upravo iz Engleske, u radu se stavlja poseban naglasak na pet najbogatijih klubova iz spomenute države.

Pandemijska 2020. godina bila je apsolutna katastrofa za sport, kada je svaki sport pretrpio znatne gubitke. U prilog nije ni išla činjenica da su se mnoge utakmice otkazale, a one koje su se uspjele održati, morale su se igrati bez prisustva navijača na stadionima. Prihodi su pali i ovo je prva godina otkako Deloitte provodi svoje godišnje istraživanje da su svi klubovi poslovali s znatnim minusima. Peto mjesto na ovome popisu zauzeo je sjevernolondonski klub, Tottenham Hotspur. Finale lige prvaka i useljenje na novi stadion kapaciteta od 62.000 sjedala, Tottenham je učinio najbogatijim londonskim klubom u 2019. godini. No 2020. Tottenham je izgubio spomenutu titulu jer su im prihodi pali za 75 milijuna eura, ponajviše zbog zatvorenih stadiona, istina, Doduše, Tottenham je zaradio 276,7 milijuna eura na pravima emitiranja, ali nekorištenje novog stadiona je značio velike gubitke u prihodima od prodaje ulaznica. (Službena stranica Pledge Sports, pristupljeno 24.8.2021.)

Tablica 1. Analiza prihoda nogometnog kluba Tottenham Hotspur

Prihod na dan utakmice	107,7 milijuna eura
Prihod od emitiranja	155,0 milijuna eura
Komercijalni prihod	183,0 milijuna eura

Izvor: obrada autora (prema službenoj stranici Pledge Sports, pristupljeno 24.8.2021.)

Četvrto mjesto zauzeo je još jedan klub iz Londona, Chelsea FC, ruskog milijardera, Romana Abramoviča. Zbog financijske injekcije koju je Abramovič dao klubu, Chelsea se svake godine nalazi među deset najbogatijih. 2020. godine uspjeli su se popeti za jedno mjesto, iako su osjetili pad prihoda u iznosu od 43 milijuna eura u odnosu na 2019. godinu. Premda 2020. godina nije bila blistava što se tiče rezultata (tek treće mjesto na ligaškoj tablici i loš plasman u UEFA-inoj Ligi prvaka), zbog velikih sponzorskih ugovora i ogromne baze vjernih obožavatelja diljem svijeta, „The Blues“ uspijevaju održati visoke prihode. (Službena stranica Pledge Sports, pristupljeno

24.8.2021.) 2021. godina koja je uistinu bila savršena za Chelsea (Naslov Lige prvaka i finale FA kupa) i činjenica da su se navijači vratili na stadione, trebala bi pokazati znatni porast u prihodima.

Tablica 2. Analiza prihoda nogometnog kluba Chelsea F.C.

Prihod na dan utakmice	107,7 milijuna eura
Prihod od emitiranja	155,0 milijuna eura
Komercijalni prihod	183,0 milijuna eura

Izvor: Izvor: obrada autora (prema službenoj stranici Pledge Sports, pristupljeno 24.8.2021.)

Na trećem mjestu našao se klub iz plavoga dijela Manchestera, Manchester City. Velika količina novca koji je prijašnjih godina uložen u klub i brojni osvojeni trofeji rezultirali su velikim porastom u prihodima. Iako je prihod kluba prošle godine pao za 61 milijun eura, Manchester City ostao je šesti najbogatiji klub na svijetu. Prosječno 54.054 obožavatelja na domaćim utakmica i veliki komercijalni ugovori čine većinu prihoda. Novi izdašniji ugovor s Pumom u odnosu na stari s Nikeom trebao bi još dodatno povećati prihode. 27. studenog 2019. objavljeno je da Silver Lake Management, PE grupacija sa sjedištem u SAD-u, koja uglavnom ulaže u tehnologiju, ulaže 500 milijuna dolara (388 milijuna funti) u Manchester City. Nakon transakcije, posjedovat će 10 posto udjela u City Football Group. Što se tiče privatnog kapitala, ovo je najveći takav ugovor u nogometnom svijetu svih vremena. (Službena stranica Pledge Sports, pristupljeno 24.8.2021.)

Tablica 3. Analiza prihoda nogometnog kluba Manchester City

Prihod na dan utakmice	47,6 milijuna eura
Prihod od emitiranja	217,0 milijuna eura
Komercijalni prihod	284,6 milijuna eura

Izvor: obrada autora (prema službenoj stranici Pledge Sports, pristupljeno 24.8.2021.)

Naslov Lige prvaka 2019. i dugoočekivana titula engleskog prvaka 2020. godine, donijele su Liverpoolu veliku zaradu i drugo mjesto najbogatijeg engleskog kluba. Jurgen Klopp i njegovi „Redsi“ popeli su se za pet mjesta u odnosu na prošlogodišnji popis iako su osjetili gubitke u iznosu od 46 milijuna eura. (Službena stranica Pledge Sports, pristupljeno 24.8.2021.)

Slika 10. Liverpool, prvaci Engleske 2019-20

Izvor: <https://www.liverpoolfc.com/news/features/399992-cherish-every-moment-of-this-the-press-on-the-premier-league-champions>

Tablica 4. Analiza prihoda nogometnog kluba Liverpool F.C.

Prihod na dan utakmice	82,7 milijuna eura
Prihod od emitiranja	232,5 milijuna eura
Komercijalni prihod	243,4 milijuna eura

Izvor: obrada autora (prema službenoj stranici Pledge Sports, pristupljeno 24.8.2021.)

Manchester United, klub iz predgrađa Manchesterja još jednom zauzima prvo mjesto najbogatijeg nogometnog kluba u Engleskoj, iako njegovi loši rezultati u Europi teško pogađaju financije. Najbogatiji nogometni klub na svijetu u 2017. godini, ove godine je zauzeo četvrto mjesto na popisu najbogatijih svjetskih klubova. U 2020. godini pretrpjeli su gubitak od 135 milijuna eura. Iako imaju lošije performanse na terenu, United je još uvijek financijskih stroj i dalje privlači

ogromnu pažnju investitora koji im pomažu da ostanu pri samome vrhu najbogatijih svjetskih klubova. (Službena stranica Pledge Sports, pristupljeno 24.8.2021.)

Tablica 5. Analiza prihoda nogometnog kluba Manchester United

Prihod na dan utakmice	98,8 milijuna eura
Prihod od emitiranja	159,9 milijuna eura
Komercijalni prihod	321,7 milijuna eura

Izvor: obrada autora (prema službenoj stranici Pledge Sports, pristupljeno 24.8.2021.)

Komercijalizacija nogometa zaslužna je za stvaranje ogromnih prihoda. Iako je pandemija uzrokovala velike gubitke, stabilnost klubova i podrška navijača omogućili su brz financijski oporavak.

8. UTJECAJ PREMIERSHIPA NA EKONOMIJU VELIKE BRITANIJE

U članku britanskog portala Daily Mail, Premier liga donijela je britanskom gospodarstvu 7,6 milijardi funti i osigurala 94 000 radnih mjesta tijekom jedne sezone, unatoč pandemiji koronavirusa. Nove brojke iz sezone 2019-20. pokazuju upravo koliko profesionalni nogomet znači za Veliku Britaniju. 20 elitnih klubova platilo je vladi porez u iznosu od 3,6 milijardi funti, uključujući 1,4 milijardu funti samo od igrača. U posljednja dva desetljeća, ekonomski doprinos lige povećan je s 0,7 milijardi funti u razdoblju 1998-99, što je povećanje od gotovo 1000 posto. U istom razdoblju broj radnih mjesta u elitnom rangu popeo se sa 11.300 na 94.000. Iako su brojke impresivne, Covid-19 je uvelike utjecao na gospodarske rezultate lige 2019-20. Liga je prekinuta u ožujku 2020. godine, u trenutku kada je preostalo još devet kola. Sezona je nastavljena u lipnju i igrala se bez nazočnosti publike. Analizu su provele financijske službe Ernst & Young, koji iznose podatak kako je gospodarski doprinos Premier lige širem britanskom gospodarstvu bio isti u sezoni 2019.-20, kao i u 2016.-17. To se može objasniti padom prihoda od emitiranja zbog Covida-19 te značajnim smanjenjem prihoda sa samih utakmica u zadnjoj četvrtini sezone, kada je navijačima zabranjen pristup stadionima. Ekonomski doprinos Premier lige temelji se na analizi njezine aktivnosti i aktivnosti njezinih klubova, što uključuje izravno zapošljavanje 12.000 djelatnika, plaćanje dobavljačima robe i usluga. Uz to, utakmice uspijevaju privući više od pola milijuna inozemnih posjetitelja, koji su prethodnih godina potrošili oko 0,5 milijardi funti.

Nogomet elitnog ranga također potiče stotine tisuća tuzemnih putovanja i daje veliki doprinos nacionalnoj blagajni oporezivanjem. Za usporedbu, Premier liga doprinosi državi nešto više od glazbene industrije čija je vrijednost procijenjena na 5,2 milijarde funti. (Službena stranica Daily Mail, pristupljeno 25.8.2021.)

Klubovi uz državni utjecaj imaju i onaj lokalni, gradski utjecaj. Možda najbolji primjer za to jest Leicester City. Kada je 2010. godine, sada nažalost pokojni, Khun Vichai Srivaddhanaprabha kupio klub, njegova vizija bila je pretvoriti Leicester iz osrednjeg drugoligaša u klub koji će se boriti za naslov Premier lige.

Leicester City je pravi primjer kako uspješno ulagati u klub. Naime, 2014. godine, Leicester je postao prvak Championshipa i osigurao promociju u elitni rang engleskog nogometa. Prva sezona u Premier ligi bila je teža no ikad, no klub je uspio osigurati opstanak. Plan za iduću sezonu bio je vrlo sličan – prijeći granicu od 40 bodova i osigurati mjesto u sredini tablice. No, Leicester pod vodstvom Claudia Ranierija imao je drugačiju zamisao. Leicester je unatoč svim lošim prognozama osvojio svoj prvi naslov prvaka Engleske i ušao u povijest kao dio jedne od najvećih sportskih priča. Samo taj naslov bio je dovoljan pokazatelj da je projekt Khuna Vichaija uspješan. U sezonama koje su slijedile Leicester je završavao u gornjem dijelu tablice, zahvaljujući dovodenju zvučnih nogometnih imena. Dana 27.10.2018. Khun Vichai Srivaddhanaprabha poginuo je u tragičnoj nesreći u helikopteru nedaleko Leicesterovog nogometnog stadiona. Njegov sin Aiyawatt, preuzeo je vodstvo kluba te je pod njegovim uspješnim poslovanjem, Leicester osvojio Fa Cup i Community Shield 2021. godine. (Službena stranica The Athletic, pristupljeno 30.8.2021.)

Budućnost Leicesterera je svijetla, kako za klub tako i za grad. Završavaju se planovi za izgradnju novog trening kampa, proširenja stadiona i izgradnju višenamjenske zatvorene dvorane, hotelski i poslovni centar sa 6.000 kapaciteta, stambeni toranj i nove klupske trgovine. Procjenjuje se da će projekt otvoriti 1.000 radnih mjesta godišnje tijekom izgradnje i 1.000 stalnih radnih mjesta po završetku. Samo povećanje broja posjetitelja koji će ići na utakmice generirat će dodatnu godišnju potrošnju u Leicesteru do 10,5 milijuna funti, što bi se eventualno moglo povećati na oko 24 milijuna funti, ako četvrtina navijača ostane u gradu preko noći. Također se procjenjuje da će 190 milijuna funti bruto vrijednosti biti dodano gospodarstvu Leicestershirea tijekom izgradnje navedenih objekata. (Službena stranica The Athletic, pristupljeno 30.8.2021.)

Slika 11. Trening centar u Leicesteru

Izvor: <https://www.lcfc.com/news/1950709/leicester-city-spectacular-new-training-ground-the-numbers>

Gospodarska komora East Midlands procjenjuje da je utjecaj kluba na gospodarstvo Leicesteru veći od 200 milijuna funti u razdoblju od 2011. do 2021. godine. To uključuje potrošnju na smještaj, gradski prijevoz i hranu i piće, kao i dobrotvorne priloge i ulaganja kluba. Leicester City je veliki poslodavac u gradu. Klub je u svom posljednjem financijskom izvješću, za godinu do 31. svibnja 2020., naveo 62 igračkog osoblja, 301 administrativno osoblje i još 577 povremenih zaposlenika na dan utakmice. (Službena stranica The Athletic, pristupljeno 30.8.2021.)

Priča o uspjehu Leicesteru ne odnosi se samo na poticanje gospodarstva, već su i drugi aspekti zajednice imali ogromnu korist. Zaklada Vichai Srivaddhanaprabha prikupila je 8,5 milijuna funti za podršku 151 slučaja u zajednici od 2010. Godine 2016., nakon osvajanja naslova, Khun Vichai donirao je 2 milijuna funti projektu dobrotvorne organizacije Leicester Hospitals u iznosu od 30 milijuna funti za izgradnju višenamjenske dječje bolnice, ujedinjujući dvije službe u Kraljevskoj ambulanti Leicester i bolnici Glenfield. Leicester je grad u usponu, a nogometni klub prednjači ne samo u poticanju poslovanja i posjeta gradu, već i stavljanju Leicesteru na međunarodnu gospodarsku kartu. (Službena stranica The Athletic, pristupljeno 30.8.2021.)

9. TURIZAM I KULTURA

Uz ekonomski doprinos engleskog nogometa državi, tu je i turistički doprinos. Koliko velik utjecaj engleski nogomet ima na turizam, pokazuje istraživanje iz tvrtke VisitBritain, službene turističke zajednice Velike Britanije. Ključni elementi istraživanja pokazuju značajan utjecaj Premier lige u promociji turizma kod inozemnih nogometnih navijača. Primjerice, više od tri četvrtine ispitanika namjerava posjetiti Veliku Britaniju tijekom sljedeće dvije godine. Nogometni navijači iz Kine pokazali su najveću namjeru za posjetom s 92%, a slijede ih Indija, 85% i SAD, 80%. "Međunarodno nogometno istraživanje" VisitBritaina također pokazuje kako je Premiership daleko privlačniji od ostalih vrhunskih liga. Dvije trećine navijača, njih 66%, putovali su na nogometnu utakmicu u Velikoj Britaniji i gledali su utakmicu Premier lige. Istraživanje u Brazilu, Kini, Indiji, Norveškoj, Švedskoj i SAD -u provedeno je u svrhu edukacije ljubitelja nogometa, kako bi razumjeli ulogu koju nogomet igra u Velikoj Britaniji. (Službena stranica Visit Britain, pristupljeno 30.8.2021.)

6 od 10 ispitanika koji su putovali iz SAD-a u Veliku Britaniju, kupilo je nogometne karte prije nego što su rezervirali ostatak putovanja te smatraju atmosferu na engleskim stadionima jednim od glavnih razloga za putovanje. Također, tu su gastronomija i znamenitosti kao motiv posjeta Engleskoj. Dok Amerikanci putuju u Veliku Britaniju ciljano zbog nogometa, Indijci bi radije posjetili nogometnu utakmicu u sklopu organiziranog izleta. Budući da je Velika Britanija dom kriketa, a gotovo svaki indijski nogometni pratitelj također prati kriket (94%), to pruža velike mogućnosti turističkim agencijama da osmisle primamljivu ponudu za turiste iz Indije. Ljubitelji nogometa iz zemlje koja živi nogomet, Brazil, većinom dolaze gledati utakmice klubova s brazilskim igračima, a njihova bogata nogometna povijest čini ih ključnom publikom za nogometni turizam u Velikoj Britaniji. (Službena stranica Visit Britain, pristupljeno 30.8.2021.)

Kinesko tržište pokazuje veliki potencijal. Naime 92% ispitanika namjerava posjetiti Ujedinjeno Kraljevstvo u naredne dvije godine, a 85% okarakteriziralo je to putovanje kao životno iskustvo. Postoji veliko zanimanje za druge aktivnosti, 7 od 10 ispitanika želi otići u obilazak restorana te u kupovinu. Za razliku od drugih ispitanika, Skandinavcima nogomet nije glavni razlog za putovanje u Veliku Britaniju. Švedski ispitanici uživaju u društvenom aspektu putovanja, gdje nogomet nije glavni fokus, ali će poboljšati opći užitak putovanja. Festivali, pubovi i drugi sportski događaji ključni su za ovu ciljanu publiku. Ne samo da nogomet potiče posjetitelje da dođu u Britaniju, već

ih potiče i na istraživanje različitih dijelova države. 2017. godine vodeća regija bila je sjeverozapad Engleske (Liverpool) s 11%, zatim sjeveroistok (Manchester) (6%) i Wales (3%). Dodatno pitanje u anketi u vezi posjećenih stadiona pokazalo je da su Old Trafford i Emirates imali najveću posjećenost od 109.000 stranih posjetitelja. (Službena stranica Visit Britain, pristupljeno 30.8.2021.)

10. ZAKLJUČAK

Kako je nogomet s vremenom postajao sve popularniji i unosniji sport, tako su televizijske kuće, proizvođači sportske opreme te razne kompanije vidjele priliku za ostvarivanje dobiti. Ovaj rad se mogao baviti također i utjecajem nogometa u drugim državama poput Španjolske ili Njemačke, ali zbog opširnosti i specifične priče odabrano je Ujedinjeno Kraljevstvo. Nogomet je oduvijek bio radnički sport i kada je Velika Britaniju počela tresti gospodarska kriza, ljudi frustrirani situacijom koja je vladala, svoje su nezadovoljstvo, osamdesetih godina prošlog stoljeća, počeli iskazivati brojnim neredima na utakmicama. Uslijedile su i tragedije poput one na Heyselu. Oštre odluke tadašnje vlasti na čelu s Margaret Thatcher, iskorijenile su huliganstvo te omogućile da engleske utakmice budu ogledni primjer reda i mira na stadionima. Upravo te mjere pomogle su da se Velika Britanija okrene turizmu kao jednom od glavnih izvora prihoda. Uslijedilo je masovno ulaganje u nogomet i ostale sportove. Televizijski prijenosi omogućili su širenje zanimljive engleske igre diljem svijeta, što je pridonijelo priljevu turista čiji izleti u Veliku Britaniju gotovo uvijek uključuju posjet stadionima svojih najdražih klubova. Kako je popularizacija i komercijalizacija nogometa napredovala, tako je sve veći broj inozemnih ulagača htio biti dijelom te uspješne priče. Potpisivali su se sponzorski ugovori vrtoglavih brojki, novac je igrao sve veću ulogu, dovodili su se inozemni igrači što je zauzvrat povećalo broj stranih gledatelja koji su pratili englesku Premier Ligu izričito zbog određene zvijezde koja je iz njihove domovine. Sve to je doprinijelo tome da nogomet postane praktički zasebna kulturna grana u Velikoj Britaniji, koja svojom popularnošću itekako doprinosi nacionalnoj blagajni Ujedinjenog Kraljevstva.

11. LITERATURA

Autorske knjige:

1. Hornby N. (2001) *Nogometna groznica*. Zagreb: Celeber.

Članci:

1. Dóczi T. i Kálmán Tóth A. (2009) Football Fandom In England: Old Traditions And New Tendencies. *International Quarterly of Sport Science* 2009 (2). Dostupan u: Semantic Scholar [pristup:28.8.2021.]

Završni radovi, diplomski radovi i disertacije:

1. Ivić, L. (2019) *Sportski marketing na primjeru nogometnog kluba "Chelsea F.C."*. Završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
2. Kasalo-Banić, F. (2016) *Nogometni huliganizam i reakcija društva: politika Margaret Thatcher iz suvremene perspektive*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet
3. Lukavečki, M. (2020) *Football and its influence on tourism in the United Kingdom*. Završni rad. Čakovec: Međimursko veleučilište u Čakovcu.

Internet izvori

1. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/place/United-Kingdom> [pristup: 19.08.2021]
2. Daily Mail. URL: <https://www.dailymail.co.uk/sport/sportsnews/article-9692579/Premier-League-contributed-7-6-billion-UK-economy-2019-20-season.html> [pristup: 25.08.2021]
3. Duke University. URL: <https://sites.duke.edu/wcwp/research-projects/mediamarketsfootball-in-contemporary-europe/the-money/> [pristup: 22.08.2021]
4. Football Stadiums. URL: <https://www.football-stadiums.co.uk/articles/the-history-of-football/> [pristup: 21.08.2021.]

5. Great British Mag. URL: <https://www.football-stadiums.co.uk/articles/the-history-of-football/> [pristup: 19.08.2021.]
6. How They Play. URL: <https://howtheyplay.com/team-sports/English-Footballs-Pyramids-Promotion-Relegation-how-deep-does-it-go> [pristup: 22.08.2021.]
7. Pledge Sports. URL: <https://www.pledgesports.org/2017/06/8-richest-football-clubs-in-england/> [pristup: 24.08.2021.]
8. Politics. URL: <https://www.politics.co.uk/reference/football-hooliganism/> [pristup: 25.08.2021.]
9. Sportbible. URL: <https://www.sportbible.com/football/psg-sold-more-than-150000-lionel-messi-shirts-in-seven-mun-20210813> [pristup: 22.08.2021.]
10. Statista. URL: <https://www.statista.com/topics/3156/football-in-the-uk/> [pristup: 22.08.2021.]
11. The Athletic. URL: https://theathletic.com/2778835/2021/08/19/the-true-legacy-of-leicesters-ownership-putting-city-on-the-map-creating-thousands-of-jobs-and-saving-lives/?article_source=search&search_query=economy [pristup: 30.08.2021.]
12. The Turf. URL: <https://theturf.com.au/2014/10/01/football-culture-in-britain/> [pristup: 20.08.2021.]
13. Visit Britain. URL: <https://www.visitbritain.org/visitbritain-research-shows-power-premier-league-boosting-tourism-britain> [pristup: 30.08.2021.]
14. Visit Britain. URL: <https://www.visitbritain.org/inbound-football-tourism-research> [pristup: 30.08.2021.]

12. PRILOZI

● POPIS SLIKA

Slika 1. Nogometna momčad kluba Sheffield F.C. 1890.

Slika 2. Prvaci inauguralne sezone Premier lige 1992-93, Manchester United

Slika 3. Sukoba navijača Liverpoola i policije na Heyselu

Slika 4. Naslovnica Daily Mirrora uoči utakmice Engleske i Njemačke u lipnju 1996

Slika 5. Prikaz prvih 10 divizija u ligaškom nogometnom sustavu Engleske

Slika 6. Cijene klupskih sezonskih karata iz Premier lige, sezona 2021-22

Slika 7. Duel Kaia Havertza (lijevo) i Ilkaya Gündoğana (desno) u ovogodišnjem finalu Lige Prvaka

Slika 8. Jack Grealish

Slika 9. Navijači ispred trgovine Paris Saint-Germaina

Slika 10. Liverpool, prvaci Engleske 2019-20

Slika 11. Trening centar u Leicesteru

● POPIS TABLICA

Tablica 1. Analiza prihoda nogometnog kluba Tottenham Hotspur

Tablica 2. Analiza prihoda nogometnog kluba Chelsea F.C.

Tablica 3. Analiza prihoda nogometnog kluba Manchester City

Tablica 4. Analiza prihoda nogometnog kluba Liverpool F.C.

Tablica 5. Analiza prihoda nogometnog kluba Manchester United